

SPOSOBY ROZPOZNAWANIA, OCENY I MONITORINGU WARTOŚCI PRZYRODNICZYCH LASÓW NA PRZYKŁADZIE LASÓW PAŃSTWOWYCH - STAN OBECNY I OCZEKIWANIA

Ryszard Kapuściński

Abstrakt

Tematem niniejszego artykułu są wartości przyrodnicze lasów, tzn. siedliska przyrodnicze oraz gatunki roślin, zwierząt i grzybów, a także zajmowane przez nie siedliska, będące przedmiotem zainteresowania ochrony przyrody. Punktem wyjścia do formułowania zasad, a następnie wykonywania określonych zadań na rzecz ochrony wartości przyrodniczych jest dokładne rozpoznanie przedmiotu ochrony, zwłaszcza jego stanu. Kolejnym krokiem jest ocena skuteczności podejmowanych działań ochronnych, której wyniki powinny być wykorzystane do korygowania dotychczas stosowanych metod i sposobów ochrony. Celem niniejszego artykułu jest próba odpowiedzi na pytanie, jaki jest stan obecny rozpoznania, oceny i monitoringu wartości przyrodniczych lasów oraz jakie są potrzeby i oczekiwania w tym zakresie.

Abstract

Evaluation methods and natural value monitoring of forests - current state and expectations. State Forests example. Forest habitats and biota are a topic of presented article in nature protection aspects. Good knowledge about protected subject is the basis of establishing guidelines and practices for all conservation activities. Next step is evaluation of management efficiency which can be used to modify applied methods. The objective of presented article is answer to question: what is the current status of monitoring of forest natural value and what are the needs and expectations in this field.

Wstęp

Jedną z podstawowych zasad zrównoważonej gospodarki leśnej, opartej na podstawach ekologicznych, jest dokładne rozpoznanie warunków i wartości przyrodniczych poszczególnych nadleśnictw i ich obrębów. Obecnie zakres tego rodzaju rozpoznania obejmuje m.in. inwentaryzację gleb i siedlisk leśnych, wykonaną w ramach tzw. prac glebowo-siedliskowych, oraz inwentaryzację zasobów drzewnych i inwentaryzację walorów przyrodniczych, które wykonywane są w ramach tzw. prac urzędzeniowych. Sposób i zakres poszczególnych inwentaryzacji a także przedstawienia wyników określa - zgodnie z ustawą o lasach - Instrukcja Urządzenia Lasu, która odnosi się przede wszystkim do lasów wielofunkcyjnych (zwanych dawniej *gospodarczymi*). Zakres inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej obiektów wchodzących w skład różnych form ochrony przyrody (np. rezerwatów, parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu, obszarów Natura 2000) regulują

przeznaczony wykonawcze do ustawy o ochronie przyrody (m.in. rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku krajobrazowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody. Dz.U.05.94.794).

Rozpoznawanie warunków i wartości przyrodniczych poszczególnych nadleśnictw sporządzane jest na użytek realizacji podstawowych funkcji lasu, zarówno ochronnych (ekologicznych), gospodarczych, jak i społecznych. Listy siedlisk przyrodniczych i gatunków objętych ochroną prawną określają akty wykonawcze do ustawy o ochronie przyrody (Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 maja 2005 r. w sprawie typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, wymagających ochrony w formie wyznaczenia obszarów Natura 2000; Rozporządzenie MŚ z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących roślin objętych ochroną; Rozporządzenie MŚ z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną; Rozporządzenie MŚ z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących grzybów objętych ochroną).

Wykonywane co pewien czas plany urządzania lasu (co 10 lat), czy plany ochrony poszczególnych form ochrony przyrody (co 20 lat lub częściej) stanowią w zasadzie jedyny materiał, pozwalający na dokonanie ogólnej oceny wartości przyrodniczych lasów i ich zmian w czasie. Pochodzące z różnych lat informacje nie dają zwykle możliwości oceny stanu i dynamiki zmian wartości przyrodniczych lasu, jakie daje właściwy monitoring [jedna z definicji określa monitoring jako: *kontrolno-decyzyjny system oceny stanu i dynamiki zmian biosfery, jej części lub dowolnego elementu, dokonywany jednocześnie w wielu miejscach metodami powszechnie znanymi i dostępnymi*].

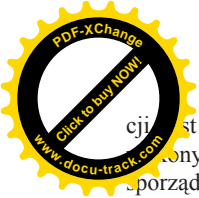
Sposoby rozpoznawania wartości przyrodniczych lasów

Do lat 90-tych ubiegłego wieku prace glebowo-siedliskowe i urzędzeniowe zmierzały przede wszystkim do wyróżnienia i przedstawienia na mapie, występujących na danym terenie typów siedliskowych lasu oraz zinwentaryzowania zasobów drzewnych (z podziałem m.in. na gatunki i klasy wieku). Prace te były podporządkowane głównie produkcyjnej funkcji lasu. Informacje o bagnach, torfowiskach, czy małych oczkach wodnych nie były wprost traktowane jako obiekty zasługujące na ochronę, a niejednokrotnie jako nieużytki wymagające *uproduktywienia*.

Dane dotyczące wartości przyrodniczych, były zwykle ograniczone do istniejących na danym terenie form ochrony przyrody, w tym niektórych gatunków objętych ochroną prawną oraz lasów ochronnych. Rozpoznanie wartości przyrodniczych rezerwatów i parków krajobrazowych, często niewiele odbiegało od *standardu* obowiązującego w pracach urzędzeniowych, wykonywanych w tzw. lasach gospodarczych. Do rzadkich przypadków należało np. umieszczanie w planach ochrony rezerwatów i parków krajobrazowych, map zbiorowisk roślinnych (fitosocjologicznych).

Obowiązujące obecnie sposoby, a zwłaszcza zakres rozpoznawania wartości przyrodniczych lasów, mimo znacznego postępu, wciąż pozostawia wiele do życzenia, zwłaszcza przy porównaniu *teorii z praktyką*, czyli tego co powinno się zrobić, z tym co robi się w rzeczywistości.

Sposób rozpoznania wartości przyrodniczych dla potrzeb planów urządzania lasu określa *Instrukcja Urządzania Lasu (2003)*. Częścią planu urządzania lasu, zawierającą kompleksowy opis stanu przyrody oraz zadania z zakresu jej ochrony i metody ich realiza-

cją jest program ochrony przyrody nadleśnictwa. W zakres czynności inwentaryzacji wchodzi wykonywanie w ramach prac urzędzeniowych, wchodzi również zebranie danych do sporządzenia programu ochrony przyrody. Wykonawca planu ma zazwyczaj ograniczone możliwości bezpośredniego rozpoznania wartości przyrodniczych w terenie. W tej sytuacji zmuszony jest uzupełnić zebrane informacje danymi z dostępnych materiałów źródłowych. Należą do nich m.in.: dane z waloryzacji przyrodniczej nadleśnictw; materiały będące w posiadaniu urzędów wojewódzkich, zespołów ochrony lasu itp.; publikacje dotyczące omawianego obszaru; plany ochrony rezerwatów; plany ochrony parków krajobrazowych i in. Zebranie, potrzebnych do sporządzenia programu ochrony przyrody danych, wymaga ścisłej współpracy wykonawcy planu urzędnika lasu z odpowiednimi jednostkami organizacyjnymi Lasów Państwowych (§ 76 cytowanej instrukcji). W skład programu ochrony przyrody nadleśnictwa, zgodnie z treścią § 110 cyt. instrukcji, wchodzi:

1. kompleksowy opis stanu przyrody nadleśnictwa na obszarze zasięgu terytorialnego nadleśnictwa,
2. opis podstawowych zadań z zakresu ochrony przyrody i metod ich realizacji w lasach nadleśnictwa oraz określenie potrzeb z zakresu ochrony przyrody w lasach innych form własności położonych w granicach zasięgu terytorialnego nadleśnictwa,
3. mapa sytuacyjno-przełądowa walorów przyrodniczo-kulturowych, wykonywana na bazie mapy sytuacyjno-przełądowej funkcji lasu.

W przypadku form ochrony przyrody położonych na gruntach będących w zarządzie LP (np. rezerваты i parki krajobrazowe) zakres rozpoznania i oceny wartości przyrodniczych określa rozporządzenie MŚ z dnia 12 maja 2005 roku w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody (Dz. U. 05.94.794). W § 10 cytowanego rozporządzenia czytamy m.in.: *Zakres inwentaryzacji zasobów, tworów i składników przyrody, walorów krajobrazowych oraz wartości kulturowych w rezerwacie przyrody obejmuje elementy niezbędne do zaplanowania jego ochrony... stosownie do specyfiki rezerwatu, w tym w szczególności:*

- 1) *w wszystkich rezerwach przyrody: typy ekosystemów, siedliska przyrodnicze, zbiorowiska roślinne z oceną zachodzących w nich procesów oraz gatunki roślin, zwierząt lub grzybów dziko występujących objętych ochroną gatunkową oraz zagrożonych wyginieciem lub rzadko występujących;*
- 2) *w rezerwach przyrody, w których celem ochrony są stanowiska roślin, zwierząt lub grzybów dziko występujących: charakterystyka struktury i liczebności populacji gatunków, dla ochrony których uznano obszar za rezerwat przyrody;*

Zakres inwentaryzacji zasobów, tworów i składników przyrody, walorów krajobrazowych oraz wartości kulturowych w parku krajobrazowym jest również dość szczegółowy. Ogólnie można stwierdzić, że obecne przepisy stawiają pod tym względem wysokie wymagania. Problem w tym, że opracowanie planów ochrony rezerwatów i parków krajobrazowych, spełniających powyższe wymagania wymaga znacznych środków finansowych, których jak zwykle brak w budżecie państwa. Skala problemu jest tym większa, że zgodnie z art. 154.1. ustawy z 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody *Plany ochrony dla ...rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych ustanowione w okresie od dnia 2 lutego 2001 roku do dnia wejścia w życie ustawy stają się planami ochrony w rozumieniu niniejszej ustawy, a zatem plany ustanowione przed tym okresem utraciły swoją ważność. W konsekwencji większość rezerwatów i parków krajobrazowych nie posiada dziś planów ochrony.*

Nowa ustawa o ochronie przyrody wprowadziła nową formę ochrony przyrody w obszarze Natura 2000. W skład już istniejących, jak i projektowanych obszarów Natura 2000 wchodzić liczne rezerваты i parki krajobrazowe. Zgodnie z tą ustawą dla każdego obszaru Natura 2000 będzie sporządzony plan ochrony. Tryb i zakres opracowania projektu planu ochrony obszaru Natura 2000 określa rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 marca 2005 roku (Dz. U. Nr 61, poz. 549).

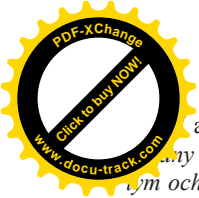
Walory przyrodnicze lasów rozpoznawane są zatem w ramach opracowywania różnego rodzaju planów. W celu zachowania niezbędnej spójności między poszczególnymi planami ustawa o ochronie przyrody w art. 30.2. zawiera następujący zapis: *Plan ochrony ustanowiony dla... rezerwatu przyrody, parku krajobrazowego oraz plan urządzania lasu powinny być zgodne z planem ochrony ustanowionym dla obszaru Natura 2000, jeżeli obszar ten obejmuje teren... rezerwatu przyrody, parku krajobrazowego lub obszar objęty planem urządzania lasu.* Obowiązek opracowywania dla tych samych obszarów różnych planów, posiadających jednak wiele elementów wspólnych, jest przykładem zbędnej biurokracji i rozrzutności w wydawaniu środków budżetowych. Tym bardziej, że wymienionym planom stawiane są coraz większe wymagania, odnośnie rozpoznania i oceny walorów przyrodniczych. I pod tym względem nie będą się zbyt od siebie różnić. Dotyczyć to będzie również planów urządzania lasu, którym także stawiane są coraz większe wymagania. Stąd między innymi zgłaszane są propozycje nowelizacji Instrukcji Urządzania Lasu - w części dotyczącej sporządzania programu ochrony przyrody w nadleśnictwie.

Cytowane zapisy ustawowe (art.30.2.) nie wynikają bynajmniej z dostosowywania naszych przepisów do prawa obowiązującego w Unii Europejskiej, czego dowodem jest treść art. 6 Dyrektywy Siedliskowej. W punkcie pierwszym tego artykułu czytamy m.in. *Dla specjalnych obszarów ochrony przyrody państwa członkowskie ustalą konieczne działania ochronne obejmujące, jeśli zaistnieje taka potrzeba, odpowiednie plany zagospodarowania opracowane specjalnie dla tych obszarów bądź zintegrowane z innymi planami...*

Z kwestią rozpoznawania walorów przyrodniczych lasów wiąże się również podstawowe pytanie, czyj to jest obowiązek? Czy jest to obowiązek organów ochrony przyrody, czy też jest to obowiązek zarządcy lub właściciela lasu? A może jest to obowiązek wspólny? Odpowiedzi należy szukać przede wszystkim w ustawie o lasach i w ustawie o ochronie przyrody.

W art. 54 ustawy o lasach czytamy m.in. *Lasy Państwowe otrzymują dotacje celowe z budżetu państwa na zadania zlecone przez administrację rządową, a w szczególności na opracowywanie planów ochrony dla rezerwatów przyrody znajdujących się w zarządzie LP, ich realizację, ochronę gatunkową roślin i zwierząt...* Stąd można sądzić, że zlecający powinien określić przedmiot ochrony, tzn. siedlisko przyrodnicze, gatunek, wraz ze wskazaniem jego lokalizacji oraz rodzaj zadań ochronnych i sposób ich wykonania. Tym bardziej, że zgodnie z obowiązującą ustawą o ochronie przyrody (art. 19 ust. 1 pkt 2) *Projekt planu ochrony dla rezerwatu przyrody sporządza organ, który uznał dany obszar za rezerwat przyrody lub po uzgodnieniu z tym organem - zarządzający rezerwatem albo sprawujący nadzór nad rezerwatem.*

W art. 57.1. ustawy o ochronie przyrody czytamy: *Minister właściwy do spraw środowiska opracowuje programy ochrony zagrożonych wyginięciem gatunków roślin, zwierząt i grzybów.* W ostatnich latach opracowano kilka programów dotyczących ochrony żubra, wilka, rysia, głośca i cietrzewia. Programy te nie spełniają jednak kryteriów określonych w art. 57.2. ustawy o ochronie przyrody.

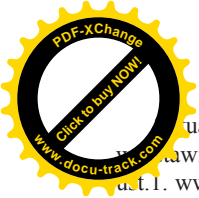

art. 60.2. cytowanej ustawy zapisano również: *Jeżeli stwierdzone lub przewidywane w środowisku zagrażają lub mogą zagrażać roślinom, zwierzętom lub grzybom, w tym ochroną gatunkową, wojewoda, a na obszarach morskich minister właściwy do spraw środowiska, jest obowiązany, po zasięgnięciu opinii właściwej wojewódzkiej rady ochrony przyrody oraz zarządcy lub właściciela terenu, podjąć działania w celu zapewnienia trwałego zachowania gatunku, jego siedliska lub ostoi, eliminowania przyczyn powstawania zagrożeń oraz poprawy stanu ochrony jego siedliska lub ostoi.* Poza tym art. 114.1. nakłada na wojewodę następujące obowiązki: *Wojewoda gromadzi dokumentację dotyczącą zasobów, tworów i składników przyrody, a w szczególności cennych ze względów naukowych tworów przyrody, stanowisk chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, a także ich siedlisk oraz siedlisk przyrodniczych.* W ustępie 2 tego artykułu zapisano kolejne obowiązki wojewody: *Wojewoda prowadzi rejestr form ochrony przyrody... położonych w całości lub w części na obszarze jego działania.* Dotyczy to wszystkich form ochrony przyrody z wyjątkiem parków narodowych, obszarów Natura 2000 oraz chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów.

Czy w tej sytuacji właściciel lub zarządca terenu jest zwolniony z obowiązku rozpoznania jego walorów przyrodniczych? Ustawa o ochronie przyrody tej sprawy wprost nie reguluje. W art. 4 ust. 1 tej ustawy jest ogólny zapis, z którego wynika, że: *Obowiązkiem organów administracji publicznej, osób prawnych i innych jednostek organizacyjnych oraz osób fizycznych jest dbałość o przyrodę będącą dziedzictwem i bogactwem narodowym.* Obowiązek rozpoznania walorów przyrodniczych przez zarządcę terenu wynika pośrednio z art. 7 ustawy o lasach. Czytamy w nim m.in., że *Trwale zrównoważoną gospodarke leśną prowadzi się według planu urzędzenia lasu..., z uwzględnieniem w szczególności następujących celów: ochrony lasów, zwłaszcza lasów i ekosystemów leśnych stanowiących naturalne fragmenty rodzimej przyrody lub lasów szczególnie cennych ze względu na... zachowanie różnorodności przyrodniczej...* Z przytoczonych uregulowań prawnych wynika, że rozpoznanie walorów przyrodniczych należy również do zarządcy terenu. Bez rozpoznania walorów przyrodniczych zarządca terenu nie jest także w stanie przestrzegać przepisów, określonych w rozporządzeniach Ministra Środowiska, dotyczących np. ochrony gatunkowej roślin, zwierząt i grzybów.

Ocena i monitoring wartości przyrodniczych lasów

Do niedawna w systemie ochrony przyrody w Polsce brakowało formalnego obowiązku oceny i monitoringu wartości przyrodniczych lasów. Tego rodzaju ocena miała zwykle miejsce w momencie opracowywania wniosku o utworzenie danej formy ochrony przyrody, a także przy sporządzaniu kolejnych planów jej ochrony. Na każdym etapie wspomnianych opracowań zamieszczano, mniej lub bardziej szczegółowe informacje o walorach przyrodniczych, brakowało jednak faktycznej oceny efektów działań ochronnych. Chodzi w tym przypadku o jednoznaczne stwierdzenie, np. czy określone gatunki, zwłaszcza rzadkie i zagrożone, które stwierdzono w chwili tworzenia danej formy ochrony przyrody, są nadal, czy ich brak. Jeśli brak, to dlaczego? Czy nie wykonano na czas odpowiednich zabiegów, czy też wykonano je w sposób nieprawidłowy? Przez wiele lat jedynym kryterium oceny efektów działań w ochronie przyrody były dane statystyczne określające liczbę parków narodowych, rezerwatów, parków krajobrazowych, oraz wielkość powierzchni kraju objętej tymi formami ochrony itp.

W tym zakresie powinna ulec istotnej poprawie, m.in. za sprawą umieszczenia w ustawie o ochronie przyrody z 16 kwietnia 2004 roku następującego zapisu. W art. 11 ust. 1 ustawy czytamy: *W ramach państwowego monitoringu środowiska prowadzi się monitoring przyrodniczy różnorodności biologicznej i krajobrazowej. Zaś w ust. 2. Monitoring przyrodniczy polega na obserwacji i ocenie stanu oraz zachodzących zmian w składnikach różnorodności biologicznej i krajobrazowej na wybranych obszarach, a także na ocenie skuteczności stosowanych metod ochrony przyrody, w tym na obserwacji siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000.*

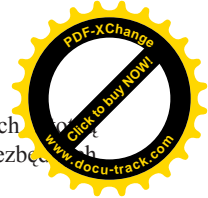
Ocenę i monitorowanie obszarów Natura 2000 reguluje poza tym art. 31 ww. ustawy: *Sprawujący nadzór na obszarze Natura 2000 sporządza i przekazuje ministrowi właściwemu do spraw środowiska, co 6 lat w odniesieniu do specjalnego obszaru ochrony siedlisk oraz co 3 lata w odniesieniu do obszaru specjalnej ochrony ptaków, ocenę realizacji ochrony tego obszaru, zawierającą informacje dotyczące podejmowanych działań ochronnych oraz wpływu tych działań na stan ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000, a także wyniki monitorowania i nadzoru tych działań.*

W świetle cytowanych zapisów ustawy o ochronie przyrody powstaje pytanie - czy gwarantują one właściwą ocenę i monitoring wartości przyrodniczych w lasach? W tej chwili trudno jeszcze na pełną odpowiedź. Nie wiemy bowiem kto i w jaki sposób będzie dokonywał ww. obserwacji i ocen. W stosunku do zacytowanych zapisów w ustawie o ochronie przyrody można mieć jednak zasadniczą uwagę. Wynika z ich, że w ramach monitoringu przyrodniczego będą dokonywane obserwacje i oceny wartości przyrodniczych lasów oraz oceny skuteczności stosowanych metod ochrony, tylko na wybranych obszarach. Wyjątkiem są jedynie obszary Natura 2000, które w całości będą objęte monitoringiem przyrodniczym. Wyniki tego monitoringu będą m.in. podstawą do sporządzania okresowych ocen realizacji ochrony obszarów Natura 2000. Przy tej okazji monitoringiem przyrodniczym będą objęte te formy ochrony przyrody, które wchodzą do sieci obszarów Natura 2000, tzn. wszystkie parki narodowe oraz pewna część rezerwatów i parków krajobrazowych. A co z pozostałymi formami ochrony przyrody, w tym także z chronionymi gatunkami roślin, zwierząt i grzybów?

Podsumowanie i wnioski

Wzrastające zainteresowanie ochroną przyrody, zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym (liczne konwencje i porozumienia przyrodnicze ratyfikowane przez Polskę oraz udział naszego kraju w europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000), stawia dziś - zwłaszcza przed organami ochrony przyrody i zarządcami terenu - coraz większe wymagania odnośnie rozpoznawania, oceny i monitoringu walorów przyrodniczych. Poważna rola do spełnienia w tym zakresie przypada zwłaszcza Lasom Państwowym, które zarządzają blisko 1/4 powierzchni Polski. Warto przy tym pamiętać, że większość form ochrony przyrody (z wyjątkiem parków narodowych) znajduje się na gruntach będących w zarządzie Lasów Państwowych.

Istotnym problemem dla ochrony przyrody w Polsce, jest ogólnie słabe rozpoznanie i udokumentowanie poszczególnych zasobów, tworów i składników przyrody. Uwidocznilo się to zwłaszcza podczas trwających wciąż prac związanych z wyznaczaniem obszarów do sieci Natura 2000. Pośpiech w typowaniu tych obszarów i presja ze strony UE, nie poz-

ważnym na przeprowadzenie niezbędnych prac inwentaryzacyjnych i sprawdzających. Wszkodała na drodze do wykonania tych prac jest zatem brak czasu, a także niezbędnych środków finansowych.

W tej sytuacji nie do uniknięcia są dalsze spory i emocje, jakie od początku towarzyszą wyznaczaniu obszarów do sieci Natura 2000. Popelnione na tym etapie błędy będą trudne do usunięcia. Raz wyznaczony i przyjęty przez UE obszar, praktycznie nie podlega weryfikacji, a możliwości gospodarczego wykorzystania takiego terenu są ograniczone. Dotyczy to zwłaszcza przedsięwzięć, które mimo ważnego znaczenia społecznego, nie będą mogły być realizowane, jeśli mają negatywny wpływ na siedliska przyrodnicze oraz gatunki roślin i zwierząt, dla których został wyznaczony dany obszar Natura 2000. Odstępstwa od tego rodzaju ograniczeń teoretycznie są możliwe, ale mogą dotyczyć jedynie sytuacji wyjątkowych. Określa je art. 34 ustawy o ochronie przyrody.

Mimo istniejących trudności i popełnionych błędów, należy zespolić wysiłki wszystkich zainteresowanych stron (organów ochrony przyrody, nauk przyrodniczych, Lasów Państwowych, organizacji pozarządowych itp.) w celu przeprowadzenia pełnej inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej kraju. W pierwszej kolejności na obszarach proponowanych do sieci Natura 2000. Nie można tej sprawy zostawiać wyłącznie do etapu sporządzania projektu planu ochrony dla danego obszaru. Z doświadczenia wiadomo, że opracowywanie tego rodzaju planów odbywa się w pośpiechu (pod presją krótkich terminów), zwykle bez możliwości wykonania niezbędnych prac terenowych.

Biorąc powyższe pod uwagę można sformułować następujące wnioski:

1. Rosnące znaczenie ochrony przyrody w Lasach Państwowych (zajmują one ponad 80% lasów w Polsce) wynika m.in. stąd, że coraz więcej gatunków roślin, zwierząt i grzybów żyjących w lasach podlega ochronie prawnej. Prócz nich przedmiotem ochrony są również siedliska przyrodnicze.
2. Podstawą do planowania i wykonywania zadań z zakresu ochrony przyrody jest właściwe rozpoznanie i ocena walorów przyrodniczych, zwłaszcza chronionych siedlisk i gatunków. Doskonalenie metod i sposobów ochrony powinno się opierać na zdobywanym doświadczeniu, stąd potrzeba oceny i monitorowania efektów dotychczasowych działań.
3. Stan rozpoznania walorów przyrodniczych naszych lasów jest wciąż słaby. Uwidocznilo się to szczególnie podczas wyznaczania obszarów do sieci Natura 2000. W przeprowadzeniu inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej lasów powinny uczestniczyć wszystkie zainteresowane strony, przede wszystkim organy ochrony przyrody i zarządcy lasów.
4. W ramach przygotowań do naszego udziału w tych pracach, a także do roli wykonawcy zadań określonych w przyszłych planach ochrony, konieczne jest m.in. stałe doskonalenie kwalifikacji służb terenowych (zwłaszcza leśniczych) oraz rozszerzenie zakresu programów ochrony przyrody dla nadleśnictw, stosownie do obowiązujących obecnie przepisów. Wymagać to będzie m.in. nowelizacji tej części Instrukcji Urządzenia Lasu, która odnosi się do programu ochrony przyrody.

Ryszard Kapuściński

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych
r.kapuscinski@lasy.gov.pl